

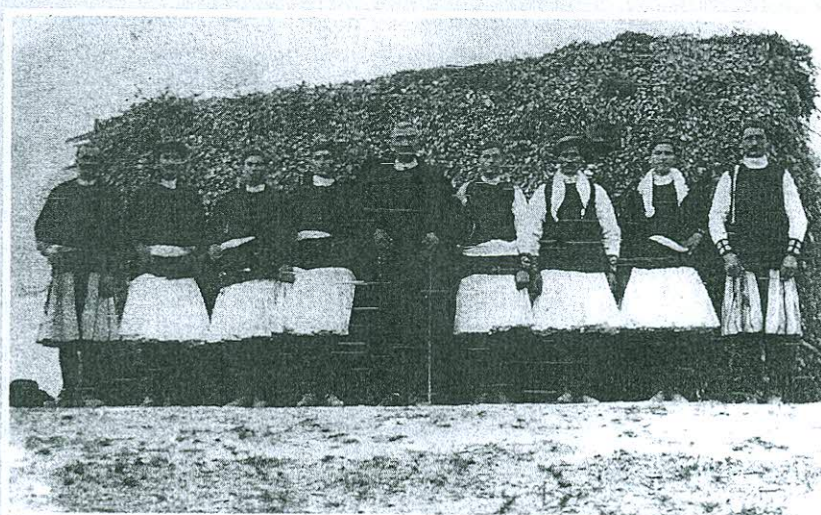
ΔΙΟΝΥΣΗ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

π. Πρύτανη Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
Τακτικού Μέλους της Αρχαιολογικής Εταιρείας

*ΟΙ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ,
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ*
Επιτόπια Κοινωνιολογική Έρευνα από Έβρο έως Θεσσαλονίκη

ΤΟΜΟΣ 1

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ, ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ
ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Έκδόσεις «Δωδώνη»

282

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

✓ **ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ**

Καθηγητής Κοινωνιολογίας, π. Πρύτανης του ΔΠΘ
Έπίτιμος Δικηγόρος του Άρειου Πάγου, Σύμβουλος στον ΟΗΕ
Γεν. Γραμ. Ίνστιτ. Συνεταιρισμών, Μέλος της Αρχαιολογικής Έταιρείας

**ΟΙ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ,
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**
Επιτόπια Κοινωνιολογική Έρευνα από Έβρο έως Θεσσαλονίκη

Τόμος 1ος (σελ. 400, σχήμα 21Χ29) 1998

Καταγραφή Οικογενειών, Νοικοκυριών και Έπαγγελμάτων,
Σπαράγματα της Πολιτικής Παράδοσης

Τόμος 2ος (σελ. 232, σχήμα 21Χ29) 1998

Τά Πρόσωπα, οί Τόποι, τά Πράγματα
(Ανέκδοτα Φωτογραφικά Ντοκουμέντα)

Τόμος 3ος (σελ. 268, σχήμα 8ο) 1999

Κοινωνικός Μετασχηματισμός: Οικονομικοί Μηχανισμοί, Γεωγραφική και
Κοινωνική Κινητικότητα, Πολιτική Ταυτότητα
Έκδόσεις "ΔΩΔΩΝΗ"

Οί Σαρακατσάνοι, οί Έλληνες αὐτοί ποιμένες νομάδες, κίνησαν τό ενδιαφέρον τῶν ἱστορικῶν, φιλολόγων καί λαογράφων ἀπό τό 19ο αἰῶνα μέ τήν ἥρωική ἐποποιία τους ὡς ἀρματολοί καί κλέφτες, πού ἔδρασαν κατά τήν ἐθνογένεση πού προηγήθηκε τοῦ 1821 μέ προεξέχουσα μορφή τόν Κατσαντώνη, καί στή συνέχεια ὡς ἐθνικοί ἀγωνιστές ἀπό τό Εἰκοσιένα ὡς τόν Μακεδονικό Ἀγῶνα, ἀλλά καί κατόπιν.

Ὅμως, τό φαινόμενο τῶν "κυνηγῶν τῆς πράσινης χλόης" ἔγινε ἀντικείμενο συστηματικότερης μελέτης-κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, πολιτικῆς-«κυρίως ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 20ου αἰῶνα, ὅταν οἱ Σαρακατσάνικες οἰκογένειες καί ὀμάδες... ἄρχισαν νά ἐγκαταλείπουν τά βουνά καί τόν πλάνητα πομενικό βίο καί νά ἀσχολοῦνται μέ τή γεωργία καί τήν οἰκόσιτη κτηνοτροφία, τά ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα, τίς μισθωτές ὑπηρεσίες καί τήν ἐπιστήμη, σέ χωριά καί πολιτείες τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Βουλγαρίας».

Ἡ ἔρευνα, πού ὀργάνωσε καί διεξήγαγε ὁ καθηγητής Δ. Μαυρόγιαν-

νης με τη βοήθεια της Έδρας της Κοινωνιολογίας της Νομικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και ομάδας έρευνητών, έγινε τη δεκαετία του 1980 και τυπικά περιλάμβανε «έννέα Νομούς (τρεις της Θράκης και έξι της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας) καθώς και τό Κορδελιό της Θεσσαλονίκης, όπου διαβιούσαν και διαβιούν εκατοντάδες οικογένειες Σαρακατσάνων, οι όποιοι είχαν εκδιωχθεί ή υποχρεωθεί να εγκαταλείψουν τή Σερβία (τά σημερινά Σκόπια) μετά τό 1950. Στην ουσία όμως, με τό φωτογραφικό υλικό πού συνελέγη, τίς διηγήσεις και τά τραγούδια πού κατεγράφησαν, ή έρευνα συμπεριέλαβε και τή Βουλγαρία, τήν Ανατολική Θράκη (Τουρκία) πού διαβιούσαν πρό του 1922 πολλές Σαρακατσάνικες ομάδες, καθώς και τή Σερβία».

Τό 1997 έγινε συμπληρωματική έρευνα στό Νομό Ροδόπης, τά στοιχεία της όποίας προσέγγισαν όλες τίς παραμέτρους του θέματος και των έννέα νομών.

Σπουδαία και υποδειγματική είναι στό σύνολό της ή έν λόγω έρευνα, σκοπός της όποίας ήταν κυρίως ή μελέτη της μετάβασης των Σαρακατσάνων από τόν πλάνητα-νομαδικό ποιμενικό βίο (πρωτογενή οικονομικό τομέα) στη γεωργική εγκατάσταση και τέλος στην αστική ένταξη (τριτογενή τομέα), πού έγινε με αποκλειστική πρωτοβουλία τους (αυτό-αποκατάσταση) και άρχισε και ολοκληρώθηκε σέ λιγότερο από εκατό χρόνια.

Η έρευνα καλύπτει τή χρονική περίοδο 1910-1997 με αναπόφευκτες, φυσικά, άναδρομές και είναι ή μεγαλύτερη σέ κάλυψη γεωγραφικού χώρου και πολυαριθμότερη σέ ανέκδοτα φωτογραφικά ντοκουμέντα από όσες μελέτες για τούς Σαρακατσάνους έχουν δημοσιευθεί μέχρι σήμερα. Έχει διεξαχθεί σέ ίκανό και συνεχές χρονικό διάστημα από νομό σέ νομό, από χωριό σέ χωριό και από σπίτι σέ σπίτι, επιφέροντας πλούσια συγκομιδή πρωτογενούς υλικού σέ κείμενα, σέ καταγραφή ζωντανών διηγήσεων ήλικιωμένων Σαρακατσάνων και σέ φωτογραφίες (δημοσιεύονται 318 άσπρόμαυρες και 270 έγχρωμες, επιλεγμένες από μεγαλύτερο αριθμό). Υπολογίζεται ότι στην παραπάνω γεωγραφική έκταση έχει γίνει λεπτομερής καταγραφή στοιχείων σέ επώνυμες οικογένειες, οι όποιες αντιπροσωπεύουν τό 90% περίπου του συνολικού σαρακατσάνικου πληθυσμού της περιοχής.

Τά νέα πολύτιμα στοιχεία, πού έφερε στό φως της δημοσιότητας ή έρευνα αυτή, τά όποια άπουσιάζουν από όλες τίς μέχρι τώρα σχετικές έρευνες, ένδεικτικά άφορούν: Τεφτέρια και λογαριασμούς Τσελιγκάτων (του συντροφικού και συμμετοχικού συστήματος παραγωγής), νομαδικές

διαδρομές στά καλοκαιρινά και χειμερινά βοσκοτόπια, ἔθιμα-συνήθειες-δοξασίες, συμφωνίες-τρόπους ἐπίλυσης διαφορῶν-καθημερινή ζωὴ στά καλύβια, κοινωνικές σχέσεις-θεσμούς οἰκογενειακοῦ δικαίου, παροιμιακὸ λόγο καὶ δημοτικά τραγούδια στήν ἑλληνικότατη σαρακατσάνικη λαλιά (μέ ἀναφορές στά πρόσωπα πού τά τραγουδοῦσαν, τόν τόπο καὶ τό χρό-νο), ἀνδρικό καὶ γυναικεῖο ἐνδυματολογικὸ κατάλογο κ.ἄ.

Τό παραπάνω πρωτογενές ὑλικὸ τῆς Ἔρευνας (δημοσιευμένο στὸν 1ο καὶ 2ο Τόμο, ἀλλά καὶ ἀδημοσίευτο) καὶ παρόμοιο τῆς Ἀγγελικῆς Χατζη-μιχάλη, τοῦ Δανοῦ γλωσσολόγου Carsten Hoeg καὶ σαρακατσάνικα τεχνουργήματα πού ἐκτίθενται σέ Μουσεῖα (τῶν Σερρῶν κ.ἄ.) ἢ ἰδιωτικές συλλογές, ὅπως ἐπίσης καὶ τό σύνολο σχεδόν δευτερογενῶν πηγῶν (μελέ-τες κάθε εἴδους, λαογραφικές ἐρμηνεῖς, ἀνακοινώσεις σέ Συνέδρια, τοπι-κά, χρονικά κ.λπ.), ἀποτέλεσε τό ἀντικείμενο ἀξιολόγησης, ἐπεξεργασίας καὶ ἀξιοποίησης τῆς μελέτης πού παρουσιάζεται στὸν 3ο Τόμο.

Στόν Πρόλογο, στά πέντε Κεφάλαια, στά Συμπεράσματα καὶ στό Πρό-σθετο Ὑλικὸ καὶ τά Φωτογραφικὰ Ντοκουμέντα περιλαμβάνεται γενικά ἢ ὕλη τοῦ 3ου Τόμου.

Πηγές καὶ Ὑλικὸ, Σκοπὸς καὶ Μέθοδοι εἶναι τά θέματα τοῦ πρώτου Κεφαλαίου.

Ἱστορική ἀναδρομὴ γιὰ τοὺς Ἑλλήνες νομάδες καὶ ἡμινομάδες προ-βατοτρόφους γενικά καὶ Σαρακατσάνους εἰδικότερα, ἀπὸ τοὺς προϊστορι-κοὺς χρόνους μέχρι τὴ δεκαετία τοῦ 1980, εἶναι τό κυρίως θέμα τοῦ δεύτε-ρου Κεφαλαίου.

Κοινωνική δομὴ καὶ Οἰκονομικοὶ μηχανισμοὶ-Γεωγραφική καὶ Κοινο-νική κινητικότητα-Πολιτικὴ παράδοση καὶ ταυτότητα, εἶναι τά θέματα τῶν λοιπῶν-τρίτου, τέταρτου καὶ πέμπτου-Κεφαλαίων.

Συμπερασματικά, τό παραπάνω-ἄρτιο ἐπιστημονικά-τρίτομο ἔργο, ἀποτέλεσμα μεγάλης προσπάθειας τοῦ διακεκριμένου ἐρευνητῆ-συγγρα-φέα, ὄχι μόνο πέτυχε τό σκοπὸ του, ἀλλά ἔτυχε ἐπίσης σημαντικῆς ποιоти-κά καὶ ἀξιολογῆς αἰσθητικῆς ἔκδοσης.

ΘΩΜΑΣ Π. ΠΕΝΝΑΣ

Δρ Ἀντωνίου Μιχ. Κολτσιδά: α) «Ἡ ἐκπαίδευση τῶν Ἀρωμού-νων στή Δυτικὴ Μακεδονία κατά τά ὕστερα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας», *Θεσσαλονίκη 2001*, (σχῆμα 8ο, σελ. 670), καὶ β) «Ἱστορία τοῦ Μοναστηρι-